

УДК 336.11

Хомутенко А. В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса

Імперативи та формально-праксеологічні доміанти управління державними фінансами

A. Khomutenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Finance Department, Odessa National Economic University, Odessa

Imperatives and formal-praxeological dominants of public finance management

Анотація:

У статті обґрунтовано необхідність встановлення імперативів управління державними фінансами та запропоноване авторське бачення їх переліку і змісту. Для досягнення поставленої мети було проведено дослідження існуючих наукових напрацювань, яке продемонструвало відсутність у сфері управління державними фінансами комплексних концептуальних положень. За рахунок логічного узагальнення було сформовано імперативи управління державними фінансами. Визначено, що частину таких імперативів, зокрема компетентність та відповідальність, варто встановити безпосередньо до осіб, що здійснюють управлінську діяльність. Натомість стверджується, що такі основоположні принципи як: науковість, системність, законність, плановість, відкритість, ефективність – повинні стати підґрунтям системи управління в цілому. Крім того, за результатами дослідження з'ясовано концептуальні системні властивості управління державними фінансами, урахування яких дозволить краще зрозуміти механізм її функціонування. З метою підвищення ефективності управлінської діяльності аргументовано важливість урахування формально-праксеологічних доміант. Доведено, що встановлення імперативів управління державними фінансами сприятиме досягненню його головної мети – задоволення змінних у часі суспільних інтересів.

Summary:

The necessity of establishing imperatives of public finance management was substantiated and an author's vision of their list and content were proposed in the article. To achieve this goal, a study of existing scientific developments was conducted, which demonstrated the lack of comprehensive researches of public finance management. At the expense of logical generalization, imperatives of public finance management were formed. It has been determined that some of these imperatives, in particular, competence and responsibility, should be established directly to those involved in management activities. Instead, it is argued that such basic principles as science, systemicity, legitimacy, planning, openness and efficiency should be the basis

of a management system as a whole. In addition, according to the results of the study, the conceptual system properties of public finance management were found out, which will allow a better understanding of its functioning mechanism. In order to increase the efficiency of management activity, the importance of considering formal-praxeological dominants has been substantiated. It is proved that the establishment of imperatives in the management of public finances will contribute to achieve its main goal - satisfaction variables in time of public interest.

Ключові слова: управління, державні фінанси, суспільні інтереси, система, суб'єкти управління, принципи.

Keywords: management, state finances, public interests, system, subjects of management, principles.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Погіршення економічної ситуації та соціальні збурення в Україні, у значній мірі, пов'язані з наявністю проріх у вітчизняній системі загальнодержавного управління. Це обумовлює необхідність модернізації системи державного управління взагалі та системи управління державними фінансами зокрема [1]. Водночас підходити до таких процесів варто осмислено, що дозволить урахувати досягнення економічної науки і практики та закономірності суспільного розвитку. З цією метою, в першу чергу, необхідно удосконалити теоретико-методологічні засади управління державними фінансами, які встановлюватимуть понятійно-категоріальний апарат, цілі, завдання та імперативи такого управління, формально-праксеологічні доміанти та механізм функціонування цієї системи.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. За останнє десятиріччя надзвичайно активізувалася наукова та законотворча діяльність, спрямована на удосконалення, реформування, модернізацію системи управління державними фінансами. Серед вітчизняних науковців, які досліджують державні фінанси та проблеми управління ними, можна назвати: Р. Л. Балакіна, І. В. Богдан, С. С. Гасанова, А. І. Даниленко, Т. І. Єфименко, І. О. Луніну, М. І. Карліна, В. П. Кудряшова, О. О. Молдована, Н. Р. Нижник, А. М. Соколовську, Л. Л. Тарангул, І. І. Уманського, І. Я. Чугунова, В. М. Федосова, С. І. Юрія та ін. Державні фінанси у цілому та як частина публічних фінансів були предметом досліджень таких відомих зарубіжних вчених як: Дж. М. Б'юкенен, Дж. Грубер, П. Джейн, Дж. Стігліц, Р. Майгрейв та ін. Віддаючи належне науковому доробку зазначених вчених відмітимо, що, на наш погляд, теоретико-методологічні засади управління державними фінансами потребують удосконалення у напрямку формування категоріально-понятійного апарату та організаційних засад.

Метою статті є вдосконалення теоретико-методологічних засад управління державними фінансами за рахунок визначення імперативів та формально-праксеологічних доміант.

Виклад основного матеріалу. Оскільки управління державними фінансами характеризується наявністю, так званого, людського фактора,

необхідним є встановлення імперативів, тобто загальнозначимих приписів, обов'язкових об'єктивних принципів [2]. Їх формування та пропагандування через інститути культури і науки сприятиме підвищенню рівня соціальної відповідальності управлінців та дасть можливість поставити суспільне благо над особистим, хоча й через призму суб'єктивізму. Крім того, вважаємо, що частина імперативів має бути націлена безпосередньо на особистість, тобто на конкретну особу, що здійснює управлінську діяльність. До таких імперативів, на нашу думку, слід відносити:

- компетентність управлінців, яка передбачає наявність в окремих осіб, що представляють той чи інший суб'єкт управління, спеціальних знань, умінь та навичок. Задля цього, як відомо, спершу необхідно перевірити відповідність особи посаді, на яку вона претендує у певному органі управління державними фінансами, шляхом формальної перевірки поданих документів, проведення співбесіди, тестування. Водночас, вже на цьому етапі нерідко виникають різні інсинуації, які особливо простежуються на рівні керівних посад (прикладом можна назвати конкурс на посаду керівництва Державного бюро розслідувань [3]). Наразі нівелювати лобювання чийхось інтересів та неформальні форми взаємодії у короткостроковому періоді не вийде, адже, на нашу думку, для цього необхідно формувати відповідний рівень політичної культури та громадської свідомості в суспільстві, що здійснюється протягом декількох поколінь. Крім того, вважаємо, що усі допущені до конкурсу особи в обов'язковому порядку повинні проходити спеціальні професійні та психологічні тренінги, а переможців таких конкурсів варто призначати на посаду з випробним терміном. Усе це, на нашу думку, в кінцевому підсумку сприятиме якісному підвищенню особистого складу відповідних органів управління державними фінансами;

- відповідальність управлінців – усвідомлення посадовими та/або залученими (експерти, аудитори) особами невідворотності притягнення їх до відповідальності перед законом та суспільством у випадку порушення законодавства та/або неефективної управлінської діяльності. Крім того, необхідно законодавчо встановити адекватний розмір штрафних санкцій (нагадаймо, що сьогодні, наприклад, за порушення бюджетного законодавства накладається адміністративний штраф, розмір якого встановлюється від неоподаткованого податком мінімуму – 17 грн. [4, ст. 164]).

Слід зазначити, що до основоположних принципів, на яких повинна ґрунтуватися система управління державними фінансами, крім зазначених вище, віднесено: науковість, системність (комплексність, послідовність, безперервність), законність, плановість, відкритість, ефективність. Ці принципи можуть бути імперативами, що встановлюються для системи управління державними фінансами в цілому, адже вони не відносяться до окремої особи.

Закладання в управління державними фінансами такого імперативу як науковість, передбачає, перш за все, необхідність базування економічної політики держави на певних економічних теоріях (монетаризм, кейнсіанство, інституціоналізм та ін. [5]). Наприклад, академік НАН України, колишній міністр економіки України Б. М. Данилишин обґрунтовує необхідність закладання у вітчизняну економічну політику ідей некейнсіанства, з

одночасним використанням «планових методів у економіці та інструментів стимулювання нашого промислового зростання в межах промислової протекціоністської політики» [6]. Таким чином використання напрацьованих вітчизняної та світової економічної науки і практичного досвіду їх застосування сприятиме розробці та реалізації виваженої економічної політики взагалі та фінансової політики зокрема.

Відмітимо, що основні засади та напрями економічної політики знаходять своє відображення у нормативно-правових актах. Наприклад, напрями економічної політики на перспективу встановлюються у затверджених відповідними органами державної влади стратегіях на кшталт Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» та ін. У той же час, застосування наукових підходів при розробці стратегічних напрямів реформування як держави у цілому, так і окремих інститутів, зокрема інституту управління державними фінансами, зумовлює необхідність закладання у методологічну основу кожної нової стратегії, наприклад, системного (будь-яке явище розглядається як система) та синергетичного (враховує особливості розвитку системи) підходів. Це дозволить врахувати властивості системи управління державними фінансами як цілеспрямованої системи, яка здатна до самостійного розвитку, та побудувати дерево цілей як інструмент визначення пріоритетів її модернізації.

Крім того, ґрунтування системи управління державними фінансами на принципах науковості та системності сприяє виділенню концептуальних властивостей такого управління. До яких, зокрема, можна віднести:

- внутрішню організацію, що обумовлена взаємодією елементів системи, таких як: суб'єкт, об'єкт, предмет, управлінська діяльність;

- ієрархічність системи – рівні та способи впорядкованості системи. Наприклад, ієрархія залежно від рівня суб'єкта управління державними фінансами дозволяє розділити сферу компетенцій та відповідальності за прийняті управлінські рішення;

- цілеспрямованість системи – орієнтація на реалізацію певних функцій та досягнення поставлених цілей. Зауважимо, що Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» встановлено, що «пріоритетом в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та ефективності їх розподілу та витрачання» [7]. Разом з тим, ми не можемо повністю погодитися із поставленою метою, адже по-перше, – уповноважені органи влади здійснюють управління публічними фінансами не лише в частині їх розподілу та витрачання, а й у частині формування, а по-друге, – ефективність формування, розподілу та використання (витрачання) державних фінансів є проміжною ціллю, а не самоціллю управлінської діяльності [1]. На нашу думку, основною метою управління державними фінансами, як вже відмічалось, є задоволення змінних у часі суспільних інтересів, досягнення якої потребує від відповідних уповноважених органів державної влади формування поточних та перспективних завдань з урахуванням макроекономічної ситуації та фінансових прогнозів;

- емерджентність системи, яка характеризується зміною властивостей системи під впливом екзогенних факторів [8]. Суттєвий вплив на трансформації вітчизняної системи управління державними фінансами здійснюють, зокрема, глобалізаційні процеси, настрої на зовнішніх фінансових ринках, політичні тенденції у розвинутих країнах світу та інші зовнішні фактори. Наприклад, МВФ, будучи кредитором України, диктує власне бачення розвитку як окремих суспільних інститутів, так і держави в цілому (зокрема, станом на травень 2018 року особливо гостро МВФ поставлене питання щодо необхідності створення в Україні Антикорупційного суду [9]);

- самоорганізація, тобто здатність системи до відновлення та підтримання стійкості, що здійснюється за рахунок ендогенних факторів (наприклад зміна нормативно-правового регулювання окремих сфер, що належать до сфери управління державними фінансами, зокрема податкової; зміна методів управління та ін.). Це досягається шляхом застосування своєчасних і доцільних методів та інструментів управління державними фінансами;

- незвідність характеристик та властивостей усієї системи до суми властивостей та характеристик її елементів (синергетичний ефект взаємодії) передбачає, що при здійсненні модернізації системи управління окремо враховуються як атрибути кожного з елементів системи, так і описані вище властивості самої системи управління державними фінансами [1].

Таким чином, закладання у систему управління державними фінансами таких імперативів як науковість та системність дозволить вдосконалити її організаційні засади, за умови внесення відповідних змін у нормовано-правові акти. Водночас, формування найдосконалішої правової бази не матиме ефекту без забезпечення належного дотримання принципу законності в усіх сферах господарської діяльності, в тому числі й у сфері управління державними фінансами. Саме тому ще одним імперативом, на нашу думку, є законність.

Закладання принципу «законності» в систему управління державними фінансами передбачає необхідність формування якісного нормативно-правового забезпечення та застосування дієвих заходів контролю за його дотриманням усіма учасниками управлінської діяльності. Це сприятиме зменшенню правопорушень, про які відмічають як відповідні контролюючі органи (Рахункова палата, Державна аудиторська служба України, Державна казначейська служба України), так і громадськість.

Ще одним імперативом управління державними фінансами повинна стати його плановість. Оскільки система управління державними фінансами є складною, а процес управління включає значну кількість етапів, які залежать від стадії управління, вважаємо, що при здійсненні планування необхідно враховувати як системні атрибути управління державними фінансами, так і особливості кожного етапу такого цілеспрямованого впливу. Яскравими прикладами планів, що складаються у сфері управління державними фінансами являються закони про державний бюджет на відповідний рік, які регламентують напрямки формування, розподілу та використання коштів однієї з складових державних фінансів – державного бюджету. Питання управління державними фінансами також розглядаються у Плані пріоритетних дій Уряду на 2018 рік [10].

Крім того, відповідно до Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки» «державні комерційні та казенні підприємства, а також господарські товариства, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток, паїв) належать державі» зобов'язані складати річні фінансові плани своєї діяльності [11]. Таким чином, видно, що в управлінні державними фінансами України планування здійснюється як за окремими складовими державних фінансів, так і за відповідними уповноваженими суб'єктами управління. Це, на нашу думку, свідчить про фрагментарний підхід до планування управлінської діяльності, що пов'язана з державними фінансами. Більш того, дослідження показало, що плани здебільшого тактичні – на один рік, однак й у них уповноважені органи протягом року вносять неодноразові зміни, що ускладнює можливість достовірного визначення показників виконання планів. Саме тому, вважаємо, що такий основоположний принцип управління державними фінансами як планування потребує чіткого регламентування в частині застосування єдиного комплексного підходу до процесу планування на рівні усіх складових державних фінансів (державний бюджет, державні позабюджетні фонди, фонди коштів підприємств державного сектору економіки [12]), встановлення чітких строків затвердження планів та заборони коригування їх показників (виняток становлять середньострокові та стратегічні плани).

Слід зазначити, що імперативом системи управління державними фінансами повинна бути її відкритість, яка полягає у тому, що всі результати виконання планів управління – від операційних до стратегічних, повинні оприлюднюватися. Це дасть змогу громадянському суспільству здійснювати моніторинг результатів управлінської діяльності.

Проведене дослідження показало, що не всі суб'єкти управління державними фінансами дотримуються норм Закону України «Про доступ до публічної інформації» [13], наприклад ДКСУ нерідко не відповідає на запити, що надсилають на її електронну адресу громадяни України. Крім того, через не встановлення чітких строків оприлюднення звітів про результати діяльності органів управління, зацікавлені особи та громадськість не мають можливості своєчасно отримувати інформацію про стан розподілу та перерозподілу суспільних фінансових ресурсів. Так, зокрема Рахункова палата, будучи органом фінансового контролю, звіт про свою діяльність за 2014 р. оприлюднила лише у січні 2016 р. Саме тому вважаємо, що необхідно вдосконалити норми діючого законодавства в частині відкритості діяльності органів публічного управління.

Встановлення та дотримання усіх зазначених імперативів управління державними фінансами дозволить підвищити ефективність його здійснення за умови, що імператив ефективності закладатиметься в основу як кожного окремого елемента системи управління (наприклад, організації суб'єктів управління або управлінської діяльності), так і механізму такого цілеспрямованого впливу на державні фінанси (наприклад, визначення найбільш оптимального набору методів та інструментів для реалізації поставлених завдань).

Імператив ефективності обумовлює необхідність визначення формально-праксеологічних домінант (основ) системи управління державними фінансами, до яких нами віднесено [14]:

- координація – застосування суб'єктами управління послідовного комплексу дій для досягнення поставленої мети; розмежування повноважень як органів управління, так і окремих осіб з визначенням чіткого порядку їх взаємодії. Усе це регламентується відповідними положеннями та інструкціями;

- програмування – складання програм на довгостроковий, середньостроковий та короткостроковий періоди, які міститимуть напрямки та етапи управлінської діяльності, а також строки реалізації поставлених завдань та перелік відповідальних осіб;

- налаштування – здійснення підготовчих дій, що сприятиме послідовності та системності управління державними фінансами;

- активізація / автоматизація – суб'єкти управління державними фінансами повинні уникати пасивності та зобов'язані своєчасно творчо реагувати на зміну ендогенних та екзогенних факторів впливу. Водночас, у стандартних ситуаціях управлінські процеси повинні бути доведені до автоматизму;

- інструменталізація – виконання управлінської діяльності як цілеспрямованої вимагає від інституцій управління інструменталізації дій, тобто використання певного найбільш оптимального інструментарію;

- потенціалізація – оперування можливостями управління без їх втрат за рахунок кунтації, тобто здійснення дій, які дозволять досягнути мети при збереженні потенції управління (наприклад, рівень кадрового потенціалу органу управління обумовлює повноту, якість та швидкість досягнення поставленої мети; тобто при високому рівні такого потенціалу ефективність досягнення мети значно вища, однак сам кадровий потенціал не витрачається).

Врахування зазначених формально-праксеологічних домінант сприятиме тому, що управління державними фінансами буде перспективним, стійким, поетапним, комплексним, системним та зважатиме на реальні можливості як господарської системи країни в цілому, так і окремих суб'єктів [1].

Як відомо, ефективність є комплексною характеристикою, показником, що об'єднує [15]: результативність – досягнення запланованих результатів; економність – забезпечення максимальних результатів при найменших витратах; якість – ступінь задоволення громадян наданими суспільними благами та послугами та ін. Усі ці показники впливатимуть на рівень задоволення суспільних інтересів, які, відповідно вітчизняного законодавства, включають: «безпеку життя та здоров'я людей, безпечні умови праці, захист прав споживачів (користувачів), захист довкілля» [16, ст. 1]. Водночас, на нашу думку, цей перелік не є вичерпаним, адже за Конституцією України громадяни мають більше прав, а отже держава в особі органів державної влади – відповідних зобов'язань. Наприклад, ст. 29 основного Закону встановлено, що «кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність» [17]. Таким чином це положення також можна назвати суспільним інтересом, який повинен бути задоволений в результаті діяльності органів управління державними фінансами,

адже вони приймають рішення по виділенню певних обсягів грошових коштів з державного бюджету на забезпечення виконання таких зобов'язань.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Проведене дослідження дозволило:

1. визначити дефініцію терміну «імператив» як загальнозначимий припис, основоположний принцип;

2. обґрунтувати необхідність встановлення імперативів управління державними фінансами та пропагандування їх через інститути науки і культури, що, на нашу думку, позитивно вплине на досягнення мети такого цілеспрямованого впливу;

3. виділити та охарактеризувати імперативи, що повинні бути встановлені до управлінців, зокрема компетентність та відповідальність, та такі, які відносяться до управлінської діяльності вцілому, а не до конкретної особи: науковість, системність, законність, плановість, відкритість, ефективність;

4. запропонувати ряд формально-праксеологічних домінант, практичне урахування яких сприятиме проведенню ефективної управлінської діяльності, а саме: координація, програмування, налаштування, активізація / автоматизація, інструменталізація, потенціалізація.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження зазначимо, що встановлення імперативів управління державними фінансами сприятиме підвищенню рівня задоволення суспільних інтересів за умови застосування доцільних та ефективних інструментів цілеспрямованого впливу. Це й буде напрямком подальших наукових досліджень.

Література

1. Хомутенко А. В. Науковий підхід до удосконалення системи управління публічними фінансами України / А. В. Хомутенко, М. А. Зінченко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «От Балтики до Причорномор'я: національні моделі економічних систем», 25 марта 2016 г., Рига (Латвія). – С. 311-314

2. Философская энциклопедия. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/2339/%D0%98%D0%9C%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%92

3. Братущак О. «Фарс». Як Порошенко з Турчиновим розписали Бюро розслідувань. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/11/17/7162408>

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1509615416430932>

5. Несененко П. П. Сучасні економічні теорії: Навчальний посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко, О. Є. Патлатой // Одеса: ОНЕУ, 2017. – 326 с. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5443/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D>

0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97.pdf

6. Данилишин Б. Співробітництво з МВФ: проблеми і перспективи / Б. Данилишин // [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <https://zn.ua/macrolevel/sotrudnichestvo-s-mvf-problemy-i-perspektivy-.html>

7. Указ Президента «Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

8. Муратов А. С. Синергизм и эмерджентность: генезис их гармонизации в экономике и управлении / А. С. Муратов, И. П. Поварич. – Научная библиотека КиберЛенинка. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sinergizm-i-emerdzhentnost-genezis-ih-garmonizatsii-v-ekonomike-i-upravlenii#ixzz3aJC2Vwmr>

9. Романюк Р. Нова сесія переговорів з МВФ і Венеційкою не мала успіху – джерела / Р. Романюк // [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/05/23/7181117/>

10. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік» від 28.03.2018 р. № 244-р. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2018-rik>

11. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки» від 2.02.2015 р. № 205. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0300-15>

12. Хомутенко А. В. Прагматика та семантика термінів фінансової науки «суспільні фінанси», «публічні фінанси» та «державні фінанси» / А. В. Хомутенко // Фінанси України. - №1, 2017. – С. 1-16

13. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

14. Льовкіна О. Г. Принципи і методи організації раціональної діяльності у праксеології Т. Котарбінського / О. Г. Льовкіна // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – № 2. – 2011. – С. 17-21

15. Рішення Рахункової палати «Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству охорони здоров'я України для лікування громадян України за кордоном» від 26.01.2016 р. № 1-2. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: http://www.as-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748153/Zvit_1-2.pdf?subportal=main

16. Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 02.12.2010 р. № 2736-VI. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2736-17>

17. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3>

References

1. Khomutenko A., Zinchenko M. (2016), "A scientific approach to improving the public finance management system in Ukraine", Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii "Ot Baltiki do Prichernomor'ya: nacional'nye modeli ehkonomicheskikh sistem", Riga (Latviya), p. 311-314
2. Philosophical Encyclopedia, available at: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/2339/%D0%98%D0%9C%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%92 (Accessed 11 June 2018)
3. Bratushchak O. (2018), "Farce". As Poroshenko and Turchinov painted the Bureau of Investigations, available at: <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/11/17/7162408> (Accessed 11 June 2018)
4. Verkhovna Rada (1984), "Code of Ukraine on Administrative Offenses", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1509615416430932> (Accessed 11 June 2018)
5. Nesenenko P. P., Artemenko O. A., Patlatoi O. Ye. (2017), "Modern Economic Theories: A Manual", available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5443/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97.pdf> (Accessed 11 June 2018)
6. Danylyshyn B. (2016), Cooperation with the IMF: problems and prospects, available at: <https://zn.ua/macrolevel/sotrudnichestvo-s-mvf-problemy-i-perspektivy-.html> (Accessed 11 June 2018)
7. President of Ukraine (2015), "About the Strategy of Sustainable Development "Ukraine-2020", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 11 June 2018)
8. Muratov A. S., Povarych Y. P. (2012), "Synergism and emergence: the genesis of their harmonization in economics and management", available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/sinergizm-i-emerdzhentnost-genezis-ih-garmonizatsii-v-ekonomike-i-upravlenii#ixzz3aJC2Vwmr> (Accessed 11 June 2018)
9. Romaniuk R. (2018), "The new session of the talks with the IMF and Venice did not succeed - the sources", available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/05/23/7181117/> (Accessed 11 June 2018)
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), "On Approval of the Plan of Priority Actions of the Government for 2018", available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryaduna-2018-rik> (Accessed 11 June 2018)
11. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015), "On Approval of the Procedure for the Formulation, Approval, and Control of the Implementation of the Financial Plan of the Business Entity of the Public Sector of the Economy", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0300-15> (Accessed 11 June 2018)
12. Khomutenko A. (2017), "Pragmatics and semantics of financial science terms "Community Finance", "Public Finance" and "State Finance", Finance of Ukraine, №1, p. 1-16

13. Verkhovna Rada (2011), “About access to public information”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (Accessed 11 June 2018)
14. Lovkina O. H. (2011), “Principles and methods of organization of rational activity in the practice of T. Kotarbinsky”, Bulletin of the State Academy of Leaders of Culture and Arts, № 2, p. 17-21
15. Accounting Chamber (2016), “Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of state budget funds allocated to the Ministry of Health of Ukraine for the treatment of Ukrainian citizens abroad”, available at: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748153/Zvit_1-2.pdf?subportal=main (Accessed 11 June 2018)
16. Verkhovna Rada (2010), “About the general safety of non-food products”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2736-17> (Accessed 11 June 2018)
17. Verkhovna Rada (1996), “Constitution of Ukraine”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page3> (Accessed 11 June 2018)